

PRÁVNÍ POSTAVENÍ ESTONSKÉHO STAŘEŠINY STÁTU.

Základní myšlenkou estonské ústavy ze dne 15. června 1920 jest, že Estonsko je demokratickou republikou, ve které státní moc spočívá v rukou lidu. Důsledné provedení demokratické myšlenky projevuje se též v bezprostřední účasti lidu nejen na zákonodárství, nýbrž i na moci výkonné a to dalekosáhlou součinností lidu v obecní samosprávě. Na místo monarchické zásady dělby moci nastupuje demokratická snaha o spojení moci. Podle estonské ústavy má nejvyšší moc lid, který ji vykonává jednak přímo lidovým hlasováním a lidovou iniciativou, jednak prostřednictvím lidového zastupitelstva (státního shromáždění), jím voleného. Neobyčejně dalekosáhlá účast lidu na moci výkonné projevuje se v tom, že výkonná moc náleží vládě parlamentu zodpovědné, kterou volí zastupitelstvo lidu a to nikoliv nezbytně z vlastního středu. Konečně dalekosáhlá účast lidu na moci soudcovské jest zřejma v jedinečném ustanovení o volbě členů nejvyššího soudu (Státního Soudu) zastupitelstvem lidu.¹

Nejsvěřejším znakem estonské ústavy jest však, že nemá instituci presidenta. V pravém opaku k republice presidentské, kde president zastávající úkoly hlavy státu jest vysloveně monarchickým živlem, v Estonsku jest výkonná moc svěřena správnímu kolegiu »vládě republiky« (Vabariigi Valitsus). Tato vláda jest tedy podobna švýcarskému typu vlády direktoriální jsouc buď kolegiálně utvořenou hlavou státu nebo kabinetem s pravomocí ministerskou. § 64 ústavy nadto ještě stanoví, že vláda musí míti důvěru státního shromáždění. Toto ustanovení základního zákona jest výslovným sankcionováním parlamentní soustavy vládní. V tom liší se od direktoriálního typu švýcarského. Tak tedy není vláda podle estonské ústavy nic jiného než výkonný sbor, který jest volen zastupitelstvem lidu t. j. koncem konců lidem, výkonný sbor, jenž koná též některé funkce hlavy státu, při čemž však výkon skrovné části těchto funkcí se ponechává předsedovi, t. zv. »stařešinovi státu«.

Nositelem výkonné moci jest tedy v Estonsku vláda jako orgán kolegiální. Tato soustava plně hovoří myšlenkou demokraticko-republikánské. Na zřízení instituce zvláštního státního presidenta pomyslelo se původně v předběžné osnově základního zákona,² ale pak nabyly v ústavním výboru převahy důvody proti zřízení úřadu presidenta. Byly to zejména důvody finanční, protože vysoké reprezentující postavení hlavy státu vyžadovalo by velkých nákladů,³ dále základní myšlenka vlády lidové,

¹ Srv. podrobněji Csekey »Die Verfassungsentwicklung Estlands 1918—1926« (Jahrbuch des öffentlichen Rechts der Gegenwart sv. XVI, str. 168—269), Tübingen 1928 — možno koupiti jako zvláštní výtisk v »Tartu Ungari Teaduslik Instituut«, Tartu. Ülikool (Estonsko) za 4 est. kor.

Komentář k ústavě vydal Maddison, Eugen a Angelus, Oskar: »Das Grundgesetz des Freistaats Estland vom 15. Juni 1920« Berlin 1928.

² O této osnově jednal ústavní výbor ústavodárného shromáždění od 5. července 1919 do 11. května 1920, v tisku však bohužel o tom nevyšly žádné zprávy. Také pojednávání v plenu bylo velmi omezené. Viz Csekey, na uv. m. str. 174 na konci.

³ V soukromém pamětním spise profesora Ants Piipa, který se význačně zúčastnil utvoření estonského státu, praví se se zřetelem k ústavě: »Nejzajímavějším výtvozem tohoto díla našeho ústavodárného shromáždění jest podle mého mínění způsob, jak jsme rozřešili těžkou otázku hlavy státu. Myslím, že toto řešení jest ojedinělé v dějinách, ježto máme parlamentní vládu bez presidenta. Tato forma byla přijata po velmi dlouhých debatách ve výborech i ve shromáždění, ale je zůstaveno znalcům ústavního práva, aby pojednali o tom, zda jest theoreticky správná. Pro nás ve shromáždění nebylo to otázkou theoretickou, nýbrž velmi praktickou — ušetřiti výdaje státní pokladně naší malé republiky. Jsem jist, že všechny ostatní důvody (možné autokratické tendence příštích presidentů a t. d.) měly daleko menší vliv na toto rozhodnutí. V každém případě tento systém dosud se neprojevil nepřiležitým a působí zcela klidně... Naši sousedé Lotyšši zvolili právě opačný způsob a tvoří svoji ústavu podle zásad Spojených Států s rozsáhlými pravomocemi svěřenými presidentu.« — Sděluje tak Graham, Malbone W. Jr. »New Governments of Eastern Europe«, London—New York (Pitman) 1928, str. 302.

protože soustředění výkonné moci v jedné osobě znamenalo by omezení svrchovanosti lidu, pak byla snaha o zachování těsného vztahu státního shromáždění k vládě, při čemž by se právo veta příslušející prezidentovi dotýkalo mocenského postavení parlamentu, a konečně byl lesk reprezentativního postavení státního presidenta neslučitelný se základní myšlenkou demokratismu.⁴

Vláda republiky jest utvořena ze stařešiny státu a z ministrů. Důsledné provedení zásady demokraticko-republikánské projevuje se též v tom, že vládu povolává bezprostředně státní shromáždění — postup to, který se jen výjimečně vyskytuje v platných ústavách. Spolu se zásadou parlamentní soustavy vládní, stanovenou v § 64 základního zákona, neznačí to vlastně nic jiného než zrušení zásady dělby moci. Vláda se tím stává výkonným výborem státního shromáždění. Toto těsné spojení výkonné a zákonodárné moci jest rozhodně bližší politické myšlenky svrchovanosti lidu než dělba moci v republikách presidentských, která způsobuje, že parlament, jedině zastupující národ, nemůže se nijak uplatnit jako svrchovaná moc. Naproti tomu však v direktoriální soustavě chybí ústavně-technické výhody dělby moci. Tu všemohoucnost parlamentu nezná téměř žádných omezení. Těžkopádný aparát lidového zákonodárství vlastně není žádným aparátem regulujícím. Protože estonský základní zákon nezná práva rozpustit státní shromáždění, které by příslušelo nějakému státnímu orgánu mimo shromáždění samo, a protože rozpuštění státního shromáždění ipso iure v důsledku hlasování lidu (§ 32 zákl. zákona) jest řídkým a nanejvýš složitým zřízením, není tím všemoc lidového zastupitelstva vůbec oslabena. Právě proto, že státnímu shromáždění již podle výslovných ustanovení základního zákona přísluší množství důležitých funkcí správních a mimo to ještě má celou výkonnou moc v rukou v tom smyslu, že tato úzce souvisí s legislativou a na ní závisí, právě proto v jistých politických kruzích uzrála touha po dosazení státního presidenta, který by jaksi zjednal rovnováhu mezi mocí zákonodárnou a výkonnou.⁵

Z členů vlády staví se podle § 58 zákl. zákona do popředí t. zv. *stařešina státu* (Riigivanem).⁶ Utvořením úřadu stařešiny státu vstoupil nový pojem do ústavního práva. Sám název vybrán jest z dějin estonských. Již v XII. století bývali náčelníci nazýváni stařešinami (vanem). Právní povaha i ústavní funkce stařešiny státu jsou od vydání základního zákona nevyjasněnou a proto velmi spornou otázkou. Prof. Piip ve svých referátech přednesených na VI. a VII. estonském sjezdu právníků,⁷

⁴ Viz výklad zpravodaje *Asta* v ústavodárném shromáždění (Asutava Kogu Protokollid — protokoly ústavodárného shromáždění 4. zasedání 1920, s. 885—887).

⁵ Dne 27. září 1926 (č. 328/43) podala frakce Svazu zemědělců návrh na změnu základního zákona, v kterémžto návrhu se pamatovalo na úřad presidenta republiky. (Návrh má 107 paragrafů a důvodovou zprávu.) Od té doby jednaly o této otázce estonské sjezdy právnícké. Živou debatu vyvolal referát docenta *Theodora Korsakova* na VI. sjezdu právníků v Revalu dne 21. dubna 1927 »O presidentovi parlamentní republiky«. (Vytisknuto estonsky v časopise »Õigus« (Právo), roč. VIII, 1927, č. 6, str. 163 na k.) Při VII. sjezdu právníků v Dorpatu dne 13. dubna 1928 pojednal *Eugen Maddison* »O otázce zavedení institutu presidenta v Estonsku«, při čemž sjezd dospěl k závěru, že není skutečné potřeby změny základního zákona. (Vytisknuto estonsky v časopise »Õigus« (Právo), roč. IX, 1928, č. 5—7, str. 183 na k.)

⁶ Rovněž tak podle švýcarské ústavy »spolkový prezident« a podle republikánské ústavy Georgie »president vlády« (srv. *Constitution de la Géorgie. Édition de la Présidence de l'Assemblée Constituante de la République Géorgienne*. Paris 1922). Naproti tomu výraz »Staatspräsident« v jednotlivých zemských ústavách Německé Říše (tak ve württemberské § 26, v bádenské § 52, v hessenské čl. 37) jest pouze názvem ministerského předsedy, jímž se má vyjádřiti jeho reprezentativní postavení.

⁷ *Piip, Ants*, »Riigivanem kui riigipea Eesti põhiseaduse järele« (»Stařešina státu jako hlava státu podle estonského základního zákona«). (»Õigus« (Právo), roč. VIII, 1927, č. 6, str. 172 na k.) — *Týž*, »Riigivanema ameti ja vabariigi valitsuse juriidiline laad ja funktsioonid« (»Právní povaha a funkce úřadu stařešiny státu a vlády republiky«). Tato přednáška proslovená na VII. estonském sjezdu právníckém v Dorpatu dne 12. dubna 1928 vyšla estonsky v časopise »Õigus« (Právo), roč. IX, 1928, č. 5—7, str. 174 na k. — *Srv. k tomu Csekey*, »Riigivanem« (»Stařešina státu«) (Vaba Maa — Svobodná země, Tallinn (Reval), roč. XI, 1928, č. 123). — *Týž*, »Az ész az államfő« (»államvén«) jogállása«. (»Právní postavení estonské hlavy státu« (»stařešiny státu«) »Északi írások«, »Sdělení ze severu«, Budapest 1928, str. 185—190.) Též v právníckém časopise »Jogállam« (Právní stát) roč. XXVII, 1928, s. 7., str. 372—375 a v »Pesti Napló« (Peštský deník), roč. LXXIX, 1928, č. 195.

k nimž se připojily živé diskuse, poukázal na to, že prý skutečně stařešina státu vykonává většinu funkcí hlavy státu (?), takže mezinárodně je osobitou hlavou státu přes to, že uvnitř státu má moc omezenou a závisí při své úřední činnosti na parlamentu. Podle práva platného uvnitř státu není prý žádným primus inter pares, nýbrž hlavou moci výkonné obdařenou zvláštní povahou.

Jak již bylo ukázáno (viz výše), jest postavení stařešiny státu podobné postavení švýcarského spolkového presidenta, ale naprosto není s ním totožné. Podobá se mu v tom, že v něm splývá úřad hlavy státu s úřadem předsedy vlády. Liší se však tím, že švýcarský spolkový prezident jest volen z členů spolkové rady (t. j. sboru ministrů), kdežto estonský stařešina státu povoláván jest ke svému úřadu odděleně od ostatních členů vlády.

Nejpodstatnějším rozlišujícím znakem mezi oběma však jest, že švýcarská vláda jest volena na určité období (úřednická vláda), kdežto estonská na tak dlouho, dokud požívá důvěry státního shromáždění (parlamentní vláda). V tom podobá se postavení estonské vlády postavení státního ministerstva v německých zemích, ale s tím rozdílem, že u těchto ministerstev jsou direktoriální oprávnění vlády jakožto kolegiální hlavy státu zeslabena tím, že země německé nemají svrchovanosti zahraniční. Při tom náleží postavení ministerského předsedy nebo státního presidenta v německých zemích k typu kancléřskému, kdežto postavení estonského stařešiny státu, pokud jde o jeho vlastní pravomoc jako hlavy státu, mají spíše ráz monokratický.

Ve vztazích mezinárodního práva jest stařešina státu skutečnou hlavou státu. Jen on zastupuje republiku estonskou na venek (§ 61 zákl. zákona). Podle toho jest legitimován, aby za ústavní součinnosti vlády činil jménem republiky estonské vůči jiným státům závazná prohlášení a konal mezinárodní právní úkony. Sem náleží zejména pověřování a přijímání vyslanců, vysílání zahraničních zástupců republiky estonské; dále určitá práva při uzavírání zahraničních smluv, jež často se konají jménem stařešiny státu, který při tom bývá označován v mezinárodním právním styku jako »chef d'État« nebo »le président«. V tomto styku přísluší mu oslovení a jiná čestná práva, jakých požívají hlavy státu v jiných republikách, která však nikdy nepřislouší tomu, kdo jest výhradně jen předsedou vlády.

Také vnitrostátně zaujímá stařešina zcela zvláštní postavení k ostatním členům vlády. Podle § 61 zákl. zákona vede a sjednocuje činnost vlády. *Vedení* znamená při zásadě parlamentarismu, že jest zodpovědným tvůrčím státníkem, který vtiskuje rozhodný ráz politickému směru republiky, ačkoliv podle odst. 1. § 60 zákl. zák. má vnitřní i zahraniční politiku státu řídit vláda. V této vládě však podle následujícího paragrafu zaujímá vůdčí místo stařešina státu, který sjednocuje činnost vlády, předsedá jejím schůzím a jehož přednostní postavení vůči ostatním členům vlády ostře vystupuje v ustanovení, že může od jednotlivých ministrů žádati, aby mu vydali počet ze své činnosti.

Přes toto své vynikající postavení však zaujímá stařešina státu ve vztazích vnitrostátních místo hodně úzce omezené, takže mu v tomto směru chybí nejdůležitější znaky hlavy státu. Kdežto tedy ve stycích mezinárodních má stařešina státu postavení rázu monokratického, nepřislouší mu ve vztazích vnitrostátních ani pravomoc takového premiéra, jehož vůle jest rozhodující, takže se estonská vláda blíží více typu kolegiálnímu (ministerstva na základě rovnosti) než typu kancléřskému (ministerstva na základě podřízenosti). Podle vnitrostátního práva není hlavou státu, protože není nezodpovědný, nemá práva veta ani práva rozpouštění státní shromáždění, nemá práva nařizovacího, práva udíleti milost ani práva jmenovati úředníky; dále není hlavou státu proto, že doba jeho úřadování závisí na důvěře lidového zastupitelstva. Pokud jde o jeho vliv na povolání ostatních členů vlády, není také veliký, protože nemá práva jmenovati své kolegy (jako ministerský předseda ve většině německých zemí), nýbrž tito ministři jsou voleni státním shromážděním. Při změně vlády ovšem pověřuje prezident státního shromáždění jednáním o vytvoření vlády jedinou osobu a to designovaného stařešinu státu, který se pak snaží, aby sestavil ministerskou listinu své vlády a pak ji předložil k volbě státnímu shromáždění. V důsledku soustavy poměrného práva hlasovacího však jsou jednotliví ministři vesměs určováni dotčenými politickými stranami, takže stařešina státu může vykonávat málo vlivu na volbu jednotlivých osob.

Starešinovi státu také nepřísluší dirimující hlas ve vládě republiky; jeho hlas při rovnosti hlasů nerozhoduje. Za nepřítomnosti (dovolená, nemoc a p.) zastupuje jej člen vlády, který je vyvolen vládou samou a nikoliv státním shromážděním (§ 62 zákl. zák.). Omezení samostatnosti stařešiny státu projevuje se také v ustanovení § 66 zákl. zák. o podpisu stařešinově, nutném pro všechny akty vládní. Jest totiž dokonce i při výkonu několika málo vlastních oprávnění vázán dvojí kontrasi gnací a to příslušného resortního ministra a státního tajemníka.⁸ Protože však stařešina státu není nezodpovědným prezidentem státu, nemají tu vlastně oba další podpisy právní povahy kontrasi gnace v pravém smyslu slova, nýbrž jsou jen podpisy ověřujícími.⁹ Je-li stařešina státu přehlasován ostatními členy vlády, nemá podle základního zákona práva odeprítí svůj podpis. Ústava nemá žádných ustanovení ve prospěch stařešiny státu ani pro případ, že se člen vlády nepodrobí direktivám daným stařešinou státu.¹⁰

Z uvedeného jest patrné, že stařešina státu není žádnou protiváhou státnímu shromáždění. V Estonsku je moc výkonná pouhou jednatelkou moci zákonodárné, která je nejvyšším orgánem státním. Poměrný systém volební a roztržštěnost stran spolu se snahou o umělý parlamentarismus (jenž zde postrádá mnoho důležitých vlastností)¹¹ nedopouští utvoření pevné a trvalé vlády, protože je možná pouze vláda koaliční. Při zdoluhavých jednáních často sám designovaný stařešina státu jasně neví, podaří-li se mu sestavit pravou či levou koalici vládní. Stává se, že ministři, kteří jsou zároveň poslanci, hlasují proti vládním osnovám a návrhům anebo hlasují o votu důvěry sobě samým. Parlamentní nepořádky sahají někdy tak daleko, že se už neví, kde končí koalice a kde začíná opozice. Parlamentní praxe v poslední době v Estonsku přispěla k vývoji solidární kolegiality vlády proti individuální zodpovědnosti členů vlády, ačkoliv ústava připouští i jiný vývoj. A tu právě se projevil hlavní nedostatek platného systému vládního. Možná přičísti jen ke prospěchu národní povahy, že krize vládní, které nikdy neměly vážného rázu, nevyskytují se častěji než v presidentských republikách evropských.¹²

Vycházej z těchto úvah žádal VII. estonský právníký sjezd v Dorpatu dne 13. dubna 1928 ve svých usneseních, aby byla vytvořena pravomoc vlády a správního aparátu vůbec odpovídající potřebám praktického života, zejména ve smyslu upevnění vlády a zvýšení její moci. Dále byl vznesen požadavek, aby stařešina státu byl nadán přiměřenou pravomocí, aby tak nabyl jako hlava státu v právu mezinárodním přiměřeného postavení a podle práva vnitrostátního mocenské posice stát řídící. Naproti tomu nebyla cítěna nutnost změny základního zákona, který vyhovuje demokraticko-

⁸ Státní tajemník jest úředníkem správním, vedoucím kancelář vlády. Státním tajemníkům v jiných státech odpovídají v Estonsku pomocníci ministrů (ministriabi).

⁹ Tak i prof. *Nikolai Maim v Rolnik Hirsch*, »Die baltischen Staaten Litauen, Lettland und Estland und ihr Verfassungsrecht« (Abhandlungen des Instituts für politische Auslandskunde an der Universität Leipzig) seš. 2), Lipsko 1927, str. 98, pozn. 167.

¹⁰ Ve státním shromáždění i v denním tisku mnoho se jednalo o případu ministra spravedlnosti *Reichmana*, který ve vládě *Kukk-ově* odmítl podepsati udělení milosti *Bernardu Küsselovi*. Příslušné usnesení vlády ze dne 22. prosince 1922 bylo uveřejněno v č. 3. z r. 1923 »Státního věstníku« (*Riigi Teataja*) bez podpisu ministra spravedlnosti. Ministr spravedlnosti z toho vyvodil důsledky a odstoupil. Srv. »*Revaler Bote*«, roč. V., č. 1, 2, 11, 15 a 16.

¹¹ Při prvním čtení základního zákona poukázal *Konstantin Päts*, vůdce frakce Svazu zemědělců, ve schůzi ústavodárného shromáždění dne 28. května 1920 na to, že estonskému systému vládnímu chybí podle návrhu základního zákona nejdůležitější znaky parlamentarismu. (Viz »*Asutava Kogu Protokollid*« – protokoly ústavodárného shromáždění – 4. zasedání 1920, 609 i. f.) – Německý výtah u *Maddisona* »*Unsere Verfassung*« (*Revaler Bote*, roč. VIII, 1926, č. 201).

¹² Od platnosti základního zákona bylo jedenáct vlád: od 21. prosince 1920 stařešina státu *Anton Piip* (od 26. října ještě předseda ministerstva), od 25. ledna 1921 *Konstantin Päts*, od 21. listopadu 1922 *Juhan Kukk*, od 2. srpna 1923 *Konstantin Päts*, od 26. března 1924 *Friedrich Akel*, od 16. prosince 1924 *Jüri Jaakson*, od 25. prosince 1925 *Jaan Teemant*, od 23. července 1926 a od 4. března 1927 tentýž, od 9. prosince 1927 *Jaan Tõnisson* a od 4. prosince 1928 *August Rei*.

republikánské povaze estonského státu a umožňuje dobře vývoj v žádaném směru. Jest tedy málo důvodu pro mínění, že se v dohledné době národ odhodlá k tak pronikavé reformě jako by bylo zavedení institutu presidenta.

Shora naznačené obtíže a nejasnosti v právním postavení stařešinově daly zákonodárství podnět k tomu, aby do předlohy zákona o organizaci vlády republiky a ministerstev byla zařazena důležitá nařízení týkající se právního postavení a působnosti stařešiny.¹³ Tato předloha zákona čítající 63 paragrafy jest právě projednávána v plenu státního shromáždění. Tímto novým zákonem mělo vlastně býti vyhověno ustanovení § 58 základního zákona, který předpokládá speciální zákon pro počet členů vlády, pro dělbu práce mezi těmito jakož i pro podrobnější jednacím řád. Nejpodstatnější změnou, která jest proponována v této zákonné předloze, jest zmenšení počtu ministerstev z 10 na 7 z důvodů úsporných. V důsledku toho spojilo by se ministerstvo spravedlnosti a ministerstvo vnitra (pod tímto dvojitým jménem), ministerstvo kultu a ministerstvo práce a sociální péče (ministerstvo kultu a sociální) a ministerstvo financí, obchodu a živností (ministerstvo pro hospodaření).¹⁴ Zajímavé je, že nová koaliční vláda se socialistou Rei v čele byla vytvořena dne 4. prosince 1928 jakožto první pokus již na podkladě sedmi ministerstev, dříve ještě, nežli zákon o tomto přetvoření mohl býti usnesen.

II. oddíl zákonné předlohy má nadpis »Riigivanem« (stařešina) a obsahuje dva paragrafy znějící takto:

»§ 7. Stařešina reprezentuje republiku a vystupuje v mezinárodním styku jako nejvyšší hlava státu.

Stařešina vysílá do cizozemských států diplomatické zástupce a odvolává tyto v dorozumění s vládou.

Cizozemští zástupci obdrží svůj akkreditiv u stařešiny.

Stařešina uzavírá jménem republiky Estonské na podkladě příslušného usnesení vlády republiky smlouvy s cizími státy.

V mezinárodním styku překládá se titul stařešiny do francouzštiny slovy »le Président de la République d'Estonie«. Tomu odpovídá zní i v řečích ostatních.

§ 8. Stařešina řídí a sjednocuje činnost vlády republiky.

Může od jednotlivých ministrů žádati, aby mu skládali účty ze své činnosti, jim udíleti pokyny a vyloučiti jejich návrhy z porady v zasedání vlády republiky.

Má právo nechati neprovedena usnesení vlády republiky, proti nimž hlasoval. V takovémto případě pozbude ono usnesení své účinnosti.

Přísluší mu právo seznamovati se buď osobně nebo prostřednictvím jím k tomu zmocněného úředníka s činností nebo s vedením kteréhokoliv správního úřadu.

Státnímu shromáždění může navrhnouti propuštění ministrů buď z vlastního popudu nebo na jejich přání.

K těmto hlavním ustanovením obsahuje ještě § 5 zákonné předlohy nařízení, že zasedání vlády republiky jest pouze tehdy usnášení schopno, když jsou jemu přítomni mimo stařešinu případně jeho zástupce (náměstka) aspoň ještě tři ministři. Usnesení se dějí veřejným hlasováním většinou hlasů. Při rovnosti hlasů rozhoduje hlas stařešinův nebo jeho náměstka. Posléze uvedený dle § 9 ustanoví se z počtu členů vlády k návrhu stařešinově usnesením vlády republiky a sprostuje se svého úřadu týmž způsobem. Úkoly náměstka stařešinoва rovnají se v plném rozsahu oněm, jež náležejí stařešinovi, jestliže tento zdržuje se v cizině nebo z jiného důvodu nemůže své úkoly plniti, v jiných případech sestává jeho povinnost v úkolech, jež stařešina na něj přenesl (§ 10).

Jak vysvítá z toho, co bylo řečeno, jest snahou zákonné předlohy, aby byla splněna veškerá přání, která byla ohledně právního postavení stařešinoва projevena vědou, tiskem a politikou. Proti

¹³ Byla podána vládou republiky dne 24. listopadu 1928 (číslo 272/51) ve státním shromáždění s krátkou důvodovou zprávou.

¹⁴ Ostatní čtyři ministerstva jsou ještě ministerstva obrany, rolnictví, dopravy a zahraničí.

této zákonné předloze lze mítí dvě námitek. Jednak naskytuje se otázka, zda některé z otázek shora uvedených se dají upravit cestou jednoduchého zákonodárství. Mnozí vynikající právníci v Estonsku jsou názoru, že reformy čekající právě na své uskutečnění mají přísně ústavní charakter, takže jejich provedení by bylo možno pouze na základě změny ústavy.¹⁵ S druhé strany jest však zde opět nebezpečí, že speciální zákon toho druhu ukládal by vládě větší vázanost, než bylo úmyslem ústavního zákonodárce. Co se na příklad týče vnitřního jednacího pořádku vlády, tu snad by bylo účelnější přenechati věc vládě.

Přes možnost těchto námitek zdá se, že zákonná předloha snad pouze s bezvýznamnými změnami již v krátké době nabude zákonné účinnosti.

DR. C. HARAOUÏ:

HENRI BERGSON A FILOSOFIE.

Pan Bergson rád připomíná Berkeleyovu poznámku z Rozmluv Hylase a Filonoa: »Vítíme prach a pak naříkáme, že nevidíme«. Ta slova hodí se na lidi jako na věci. Filosofická poučka může nám stejně jako obraz v museu sloužiti k tomu, abychom utvrdili své záliby a svá mínění zanedbávající a sami v sobě ukrývající, co jsme objevili jako předsevzetí k úvaze a k ocenění. Odtud nedorozumění, jež tak často vzniká mezi spisovatelem a jeho tlumočníky. Chvátajíce se závěrem, aby sledovali běh myšlenky v jejím původním rytmu, myšlenky, která není jejich vlastní, systematicky ji zhušťují a zkrácení, které udělali, dává jim dojem, že to již viděli; vrhají se tam, kam je zatahuje jejich předsudek. Chyba, která je beze vší pochyby oblíbeným hříchem apologetiků a kritiků, ale z níž bohužel nečiní výjimku ani nejdůležitější historikové. Tak Renouvier věnuje vynikající část své knihy »Nástin systematického roztržení filosofických doktrín«, které se ku konci XIX. století tolik důvěřovalo, tomu, aby našel ve všech velkých dílech klasického racionalismu tutěž stojatou a planou formu neměnného jsoucna, věčné zásady, tedy aby bylo přesně úkolem rozumu, aby vyšel ze slepé uličky, kamž prázdná dialektika eleatistická jej chtěla uzavřítí a které nepřestalo se to dařiti, poněvadž od doby Archimeda a Galilea se opírala o matematiku a fysiku, jimiž se neustále pohybovalo.

Násilnost historikova bude tím paradoxnější, zmocní-li se filosofie změny, aby ji převedla do monotonních variací na Heraklitovo téma. Vše, co rodí se z času, s časem umírá v nepřetržitosti jeho běhu. Bytí stahuje se do jednoho okamžiku a tento okamžik neobmezeně uniká jemu samému, a není ho již, začneme-li se pokoušeti, abychom se ho chopili. Vědomí, jež se v nás odráží, je vědomím opožděným, jehož osudem je, že chybí mu realita cele založená na bezprostředním námětu. Když astronom zdvihne prst určuje tím přesný moment, kdy hvězda objevuje se na horizontě, mnoho tisíc kilometrů tu vadí, aby tento pohyb prstu byl časově shodným se zjevem.

Tu naskytuje se otázka — a to bude ústředním problémem smyslu života — zda pesimismus Heraklitův znamená poslední slovo moudrosti, zda není člověku dovoleno podstoupiti s tím zápas — a zvítěziti.

Je to problém všech století. Ale řešení, která jsou vlastní p. Bergsonovi, jsou řešení současná, která nemohou být přesně naznačena ničím jiným než dvojnásobnou jasností odpůrců, které potkává, a prostředky, jichž užívá. A skutečně prvý krok, jenž nás přivádí na cestu intuitivní a ještě zdaleka připravuje kajícnost z radosti, jeví se u Bergsona v nečekané formě negace. A obdivuhodně vyložil to svým posluchačům na filosofickém kongresu v Bologni r. 1911.

¹⁵ Na místě mnohých srovnej *Maddison* »Zur Frage der Vereinigung der Ministerien« (»Revaler Bote« ročník X, 1928, č. 100) — »*Týž*, Wie soll die Regierung organisiert werden?« (tamtéž č. 129—133). — »*Týž* »Der Gesetzantrag über die Organisation der Regierung und der Ministerien« (tamtéž č. 268).